

Константин Константинов във „Вестник на жената“

Мира Душкова

Abstract: *Konstantin Konstantinov in the „Woman’s Journal“.* The article discusses publications by Konstantinov in the „Woman’s Journal“ (1921–1936). His publications (prose texts, poetry, critical texts and translations) are important to the literary history and they contribute to the development of Bulgarian literature.

Key words: *Konstantin Konstantinov, „Woman’s Journal“, Anna Akhmatova, Elizabeta B., literature, female*

ВЪВЕДЕНИЕ

От началото на 20^{-те} години на ХХ век Константин Константинов започва активно да сътрудничи на сп. „Златорог“, сп. „Демократически преглед“ и „Вестник на жената“. Но докато в първите две издания публикува до средата на десетилетието, то неговата свързаност с вестника продължава значително по-дълъг период – от 1921 до 1936 година. Действително, Константинов печата спорадично в изданието. Познати са ни общо 11 негови публикации. Наблюденията показват, че писателят не се ограничава да публикува текстове в точно определен жанр. Преобладаваща е прозата (разкази и ескизи): „На една проститутка“, „Жената на Ботйова“, „Светото сърце“, „Белите“, „Под сливите“. По страниците на вестника срещаме и Константиновите стихотворения „Станси“, „Снежна кукла“ и „Спомен“ (подписани с псевдонима Душечка), както и отзив за поезията на Елизабета Б. (Елисавета Багряна) и кратък критически текст, представящ творчеството на Анна Ахматова. Още от началото на своята литературна кариера Константинов се изявява и като преводач. За вестника предлага преводи на пет стихотворения от Ахматова и „Писмо към жените“ от Жорж Ренар [17].

ИЗЛОЖЕНИЕ

Преди да пристъпим към прегледа на Константин-Константиновите публикации, нека очертаем накратко профила на изданието. Негов уредник е Христо Чолчев (1887–1978). Във фокуса му са обществени и културни проблеми, като най-вече се отчита ролята на жените в различните сфери. Замислен като *седмичен лист за литература, обществен живот, мода и домакинство*, с литературния си отдел „Вестник на жената“ (1921–1944) се превръща в едно от най-популярните художествени издания между двете световни войни. По страниците на вестника дебютират или популяризират творчеството си редица български автори: Дора Габе, Георги Стаматов, Димитър Пантелеев, Георги Райчев и много други. Интересен факт е, че някои от авторите (мъже) подписват творбите си с женски псевдоними. Иван Богданов, изследовател на литературната периодика между двете световни войни, пише, че през дългогодишното си излизане вестникът допринесъл не малко за развитието на литературата [3].

От времето на първите си публикации във „Вестник на жената“ Константин Константинов е популярен поет и начеващ белетрист, който чрез вестника намира нови читатели в дамската аудитория.

Всеки автор има своя собствена политика на популяризиране на творчеството си. От началото на века до средата на 40^{-те} години на ХХ век Константинов активно сътрудничи на периодичния печат, но не публикува само в специализирани литературни издания, а и в ежедневници. Някои от текстовете му са публикувани и в книга, и в едно (или в две) периодични издания.

Прегледът на споменатите текстове на писателя показва две различни тенденции. Първата е свързана с представянето на книги с предстоящо издаване.

Текстът „Светото сърце“, публикуван във „Вестник на жената“ през 1930 г., е част от книгата „По земята“, издадена същата година. За разказа „Под сливите“, отпечатан във вестника през декември 1936 [13], е отбелязано, че е *из сложената под печат книга „Трета класа“ – сборник разкази. Издание „Хемус“*. Другата тенденция е Константинов да препубликува отново свои разкази – „Белите“ [9] от „По земята“, и „На една проститутка“ [12] и „Жената на Бойтова“ [11], познати вече на читателите на книгата „Към Близкия“ (1919)⁴³. Въпреки разнообразието на прозаичните текстове, представени във „Вестник на жената“, обединяващи са женските образи. Тук срещаме жената в различни нейни роли: *нощните жени на Париж („Белите“)* и тяхната посестрима от София („На една проститутка“); на жените, *изтеглили тежестта на войната, тия български майки – едри, измършавели, пребрадени жени, с кръстосани на пояс ръце, със загорели каменни лица;* на Христо-Ботевата съпруга, *която въплощаваше беззаветната и просветлена любов у българката,* останала завинаги в сянката на голямото име на поета. Като че ли текстът „Светото сърце“ не поставя в центъра си жената, но тук е водещ мотивът за любовта, чрез която влюбените обгръщат с двойна прегръдка *света, който се разстилаше пред тях.*

Средоточие в диптиха „Станси“ [6] и в стихотворението „Снежна кукла“ [7] е любовта. В първата част на „Станси“ интимното *ти* преминава в споделеното *ние*. Любовта носи със себе си нежност, радост, успокоение, защита, а обичаната жена е чувствана не само като любима, но и като дете, и като сестра. Първите любовни емоции са както откриване на любимия човек, така и опознаване на пълния спектър на собствената чувствителност. Затова и лирическият герой се самоназовава и жених, и брат.

*Като сестра се притисни до мене,
закрий очи, като вечерен цвят;
в ръце си взел ръцете ми студени,
аз бдя над тебе – твой жених и брат,
и цъфват пак лазурните поляни
на нашия недосънван свят...
Че твоята усмивка е за мене
последната мечтана благодат.*

Втората част на „Станси“ сменя интонацията. Лирическият говорител отново се обръща към своята любима, но неговите думи не са споделяне на любовта, а представляват молба, любовно заклеване тя да бъде последната му радост, да влее в него младостта.

*В мъртвия заник – „любимий“
сънно и нежно трепти.
Радост последна бъди ми,
младост възторжена, ти!
С твоето пролетно име
моята нощ освети!*

Съвсем по друг начин са изживени любовните чувства в „Снежна кукла“. Любимата и първата любов, въпреки че са очаквани, предизвикват негативни асоциации: жената е видяна като враг, лъхва ни нейната студенина: *снежно тяло, в което не тупти сърце.* „Предаването“ в любовния плен за поета е като изчезване в пъклена бездна, а неговата любима снежна кукла отнема сърцето му.

⁴³ Други публикации на текстовете: Белите. – *Мисъл и воля*, I, 1930, N 11, с. 1-2; На една проститутка. – *Бургаска поща*, II, 24 юли 1927, N 368; Жената на Ботева. – *Зора*, I, 1919, N 18, с. 1.

В тематично отношение стихотворението „Спомен“ [7] се отличава от останалите лирически текстове на Константинов, публикувани във „Вестник на жената“. В него не става дума за любов, а се разгръща мотивът за непълноценно изживяния живот, познат ни и от стиховете на Атанас Далчев от 20^{-те} години. Лирическият говорител споделя с някого (а може би и със себе си?), че погълнат от книгите, той не познава живота извън стаята.

*Ти с книгата купнееш и скърбиш,
ти търсиш в тях и шемет, и забрава...
А тука – зад прозорците Париж
усмихва се, зове и обещава.*

Константин Константинов не събира поетичните си опити в отделна книга. Но стиховете му от „Вестник на жената“ имат свое значение за литературната история. Те са важни заради творческата биография на Константинов, но и биха могли да послужат като материал за изследване на развитието на българската лирика от 20^{-те} години на ХХ век.

Стихотворенията „Снежна кукла“ и „Спомен“ са в съседство с „Песен“ на Елизабета Б⁴⁴. Година по-късно, през 1922, Константинов написва възторжен отзив за поетесата, с което се превръща в един от откривателите на поетическия талант на Багряна. Той рецензира няколко нейни стихотворения, публикувани във „Вестник на жената“ под псевдонима Елизабета Б. Все още предстои да се появи на бял свят емблематичната „Вечната и святата“, поетесата още не е обагрила с таланта си българската женска поезия. Да си припомним част от Константиновия текст:

Онова, което се хвърля в очи, дори при най-беглия поглед върху работите на Елизабета Б., то са – преди всичко, бързите скокове напред, които бележат пътя на нейното поетично развитие. Докато в първите ѝ стихотворни опити, преди година, наивност и несръчност се преплитат със сантиментална неувереност, – всяко ново стихотворение днес вече носи белега на вътрешно избистряне и на съзнателна работа.

[...]

Ала онова, което е най-ценно у тия малки песни, което се излъчва иззад тяхната копринена паяжина – то е: топлите насълзени очи на възлюбената Женственост, потайното и трепетно сърце на някакво всеобгръщащо Майчинство, което изгаря в своята безначална и всепрощаваща Любов. Сякаш на езика ви остава горчивият вкус на гъст и замайващ ликьор; сякаш, тревожен, меланхолен парфюм прониква до сърцето ви и събужда безутешна носталгия; сякаш, най-после, топли и грешни устни мълвят ридаещи на устните ви най-чисти и нежни признания. [10]

Няколко десетилетия по-късно, във връзка с отбелязване на 90-годишнината от рождението на Константинов, Багряна цитира друг откъс от рецензията: *Дневник на една жена, над чиито живот любовта и смъртта са сплели ръце в огнен обръч, из който тя никога няма да излезе. Ала тоя устрем към себеразкриване и приобщаване с вечната женственост, разсипана из вселената, не се излива в сантиментални стенания, а в дълбоки, дълго зрели и образни концепции.*

Живият живот се бхти като заключена птица в тия редове (Цитира се по спомените на Багряна [2]).

След близо шестдесет години Елисавета Багряна чете рецензията на своя приятел Константинов по съвсем друг начин в сравнение с първия си прочит в началото на 20^{-те} години. В думите вижда пророчество, което ще се сбъдне в

⁴⁴ Според спомените на Димитър Симидов, един от редакторите на „Вестник на жената“, именно Багряна води писателя в редакцията на изданието. [16].

творчеството и в живота ѝ: *Днес, препрочитайки подчертаните по-горе редове, и след като съм преживяла вече сбъднати в живота ми тези думи, аз оставам потресена от неговото ясновидство* [2]. Тук прозира и възхищението ѝ, и почудата, и респектът.

В своя коментар за Константиновата рецензия Блага Димитрова и Йордан Василев, дългогодишните изследователи на живота и делото на Багряна, се опитват да сумират достиженията на този ранен рецензентски текст. Според тях писателят прониква дълбоко в нейната поезия; казал е всичко за Елизабета Б.; формулира основната линия на цялото бъдещо творчество на поетесата. И затова неслучайно те виждат, че тази статия, както я наричат те, приключва етапа Елизабета Б. и предсказва развитието на поетесата [5].

Текстът на Константинов става и индиректният подтик Багряна да преосмисли своята поетика. През 1922 г. Константинов публикува свои преводи на Анна Ахматова – едни от първите в България, придружени с неголям критически текст, където Константинов представя накратко специфичното в творчеството на руската поетеса, разяснява за българските читатели художественото течение *акмеизъм*⁴⁵. Представена като *porte-parole* на новата руска поезия, Константинов акцентира върху женското в поезията на Ахматова: *Тя е експресивна и неподатна до крайната степен, до непостижима простота. Тя е дълбоко вселюбяща, и нейните стихове имат трогателната прелест на скръбна милувка. Тя познава техниката на стиха, римата и ритма – но уморена от външното – понякога тя съзнателно ги отбягва, за да се върне към елементарната прямота, дето нейният усет и вътрешна същност създават изваяни, сякаш, от цветен мрамор пиесетки. И примитивната простота – и най-тънките трепети на модерната женска душа се съчетават у нея в едно изумително съвършенство, – като топъл мирис на зряла ръж, с лекия остър парфюм на шумяща копринена рокля.* [8]

По повод Константиновата публикация Багряна споделя: *Тази статия, отекнала дълбоко в мен, поражда трайния ми интерес, възторг и любов към жената и човека Анна Ахматова и нейната поезия. Започвам да я превеждам и да прониквам в нейната нова поетика – форма, език, стил – надживяване на символизма. Косвено това дължа и на К. Константинов* [2].

И преводите на Константинов, и текстът „Анна Ахматова“ са с голямо значение за ранната рецепция на творчеството на руската поетеса в България. Чрез тях се поставя началото на трайния интерес към поезията на Ахматова, повлияла и върху развитието на българската лирика.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

С публикациите си във „Вестник на жената“ Константин Константинов, от една страна, популяризира себе си като автор, а от друга, спомага за издигане на художественото ниво на изданието и формирането на характерен литературен профил. Писателят изцяло се съобразява с концепцията, насочеността и духа на вестника и предоставя текстове, в които централно място заемат жените. Прозаичните му текстове очертават сложната женска природа, а лириката му е влог в българската любовна поезия, в която жената е муза и импулс за творчество. В критическите си текстове, посветени на Анна Ахматова и на Елизабета Б., Константинов акцентира върху силата на женския талант, върху тънката нюансираност, с която жената като творец успява да предаде сложните човешки чувства и взаимоотношения. Константин Константинов всъщност не разделя

⁴⁵ За новото творческо направление Константинов пише: [...] *Акмеизмът – освобождение от чудноватите капризи, от изкуствено създадения свят, от безсмислените късове неразбираем „вътрешен живот“, от помпозната кресливост на онова творчество, което идеше в името на експресионизма* [8].

поезията на мъжка и женска, а я разглежда като талантливо или неталантливо написана. И затова в късния си текст „Реквием“, посветен отново на Анна Ахматова, той пише: *поетът няма пол.* [14]

ЛИТЕРАТУРА

- [1]. Ахматова, А. Стихотворения. [В памет на Ал. Блок; 8 ноември 1913; „*Не любиш, извъръщаш очи?...*“; Сивоокият крал; „*Широко заникът блести...*“]. – *Вестник на жената*, I, 1 апр. 1922, N 51, с. 2. Превел: К. Константинов.
- [2]. Багряна, Е. Константин Константинов в моя път. – *Макове* (Сливен), N 9, 3 септ. 1980, с. 1.
- [3]. Богданов, Ив. Българска литературна периодика. С., 1972, с. 269.
- [4]. Български периодичен печат 1844–1944. С., 1962, Т. 1.
- [5]. Димитрова, Б., Й. Василев. Младостта на Багряна и нейните спътници. С., 1993, с. 323.
- [6]. Душечка. Станси [I. „*Като дете се връщаш ти при мене...*“; II. „*Радост последна бъди ми...*“]. – *Вестник на жената*, I, N 46, 26 февр. 1922, с. 2.
- [7]. Душечка. Снежна кукла, Спомен. – *Вестник на жената*, II, N 45, 1922, с. 2
- [8]. Константинов, К. Анна Ахматова. – *Вестник на жената*, 1 апр. 1922, I, N 51, с. 2.
- [9]. Константинов, К. Белите. – *Вестник на жената*, X, 1931, N 458, с.1-2.
- [10]. Константинов, К. Елизабета Б. – *Вестник на жената*, II, 1922, N 75, с. 1.
- [11]. Константинов, К. Жената на Ботйова. – *Вестник на жената*, V, 1926, N 241, с. 2.
- [12]. Константинов, К. На една проститутка. – *Вестник на жената*, X, 1930, N 429, с. 2.
- [13]. Константинов, К. Под сливите. – *Вестник на жената*, XVI, 16 дек. 1936, N 671, с.1-3.
- [14]. Константинов, К. Реквием. – В: Празници, 1969, с. 96.
- [15]. Константинов, К. Светото сърце. – *Вестник на жената*, X, 1930, N 432, с.1-2.
- [16]. Симилов, Д. Страници от един живот. С., 1978.
- [17]. Ренар, Ж. Писмо към жените. – *Вестник на жената*, II, 7 окт. 1922, N 73, с. 2. Превод: К. Константинов.

За контакти:

Гл. ас. д-р Мира Душкова, Катедра „Български език, литература и изкуство“, Русенски университет “Ангел Кънчев”, e-mail: mdushkova@uni-ruse.bg